

Bogusław Szmygin

prof. dr hab. inż.
Politechnika Lubelska

Prof. PhD (post-doctoral) Eng.
Lublin University of Technology

Anna Fortuna-Marek

historyk sztuki
Narodowy Instytut Dziedzictwa
Oddział Terenowy w Rzeszowie

art historian
National Institute of Cultural Heritage
Regional Office in Rzeszów

Andrzej Siwek

Narodowy Instytut Dziedzictwa
Oddział Terenowy w Krakowie
Uniwersytet Jagielloński

National Institute of Cultural Heritage
Regional Office in Krakow
Jagiellonian University

Plan Zarządzania w ochronie miasta historycznego – założenia i kluczowe działania w Planie Zarządzania Starego Miasta w Zamościu

The Management Plan for the protection of the historical town – assumptions and key measures in the Management Plan of the Old Town in Zamość

Abstrakt

W większości z 900 polskich miast historyczne śródmieścia nadają im tożsamość, a zarazem pełnią współczesne funkcje użytkowe. Ochrona zabytkowych zespołów miejskich jest jednym z najtrudniejszych zadań konserwatorskich. Decyduje o tym złożoność przedmiotu ochrony oraz fakt, iż nawet najcenniejsze zespoły muszą być żywymi organizmami. W praktyce konieczne staje się połączenie restrykcyjnej ochrony konserwatorskiej i różnego rodzaju aktywności niezbędnych dla współczesnych funkcji. W systemie ochrony dóbr światowego dziedzictwa UNESCO dostrzeganie wartości kulturowej idzie w parze ze zrozumieniem procesów współczesnych. W systemie tym tworzy się szereg instrumentów służących ochronie dobra. Jednym z nich jest Plan Zarządzania, który sumuje informacje i na ich podstawie określa sposób ochrony i zakres użytkowania dobra. W 2018 roku dla obszaru staromiejskiego w Zamościu powstał Plan Zarządzania uwzględniający powyższe założenia. Plan Zarządzania Starego Miasta w Zamościu wykracza poza bezpośrednie utrzymanie zabytkowych wartości. Prezentuje on dopuszczalne i pożądane działania, które pozwalają jednocześnie chronić i użytkować omawiany obszar. Tematyka funkcji była przedmiotem konsultacji społecznych. Dyskusji poddano założenia oraz kluczowe działania, które mają służyć funkcjonowaniu zespołu staromiejskiego. Konsultacje przeprowadzono w celu określenia priorytetów. Z konsultacji wyłączono natomiast specjalistyczne problemy konserwatorskie. Finalnie kluczowe działania zostały zaprojektowane w trzech sferach: administracyjnej, inwestycyjnej i funkcjonalnej. Uzgodniona społecznie koncepcja wyważenia potrzeb ochrony i wymagań funkcjonalnych Starego Miasta w Zamościu to przykład wdrażania w życie dyrektyw wypracowanych w sferze światowego dziedzictwa. To „dobra praktyka”, która może inspirować kolejne działania w skali kraju.

Słowa kluczowe: ochrona zabytków, plan zarządzania, Zamość, dobro światowego dziedzictwa UNESCO, miasto historyczne

Abstract

In the majority of 900 Polish towns and cities, historical centres define an identity of these localities. Simultaneously, they fulfil modern utility functions. Protection of historical urban complexes is one of the most difficult tasks in the field of conservation. It depends on the intricacy of a protection target and the fact that even the most valuable complexes must be living organisms. In practice, it becomes necessary to combine restrictive conservational protection and different activities which are crucial for modern functions. In the protection system of the UNESCO World Heritage Sites, perception of a cultural value is associated with the understanding of modern processes. In this system a range of tools can be created which serve for the site protection. One of them is the Management Plan. It collects all the information and, based on this information, defines how to protect a site and determines the extent of its use. In 2018, the Management Plan, taking the above-mentioned assumptions into account, was created for the Old Town area in Zamość. The Management Plan for the Old Town in Zamość surpasses the direct maintenance of historical values. The Plan presents acceptable and desirable activities which allow to protect the discussed area and utilise it. The issue of functions was the subject matter of social consultation. The discussion concerned the assumptions and crucial activities, which should serve for the functioning of the Old Town complex. Consultation was organised to define priorities. However, special conservational issues were excluded from the consultation. Finally, crucial activities were determined in three spheres: administrative, investment and functional. The socially agreed conception to balance the needs of protection and functional requirements of the Old Town in Zamość is an example of implementation of directives developed in the sphere of the world heritage. It is “good practice”, which can inspire further activities in the scale of the country.

Keywords: protection of historical monuments, management plan, Zamość, UNESCO World Heritage Site, historical town

Anna Fortuna-Marek, historyk sztuki, od 2002 r. kieruje Oddziałem Terenowym Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Rzeszowie. Zainteresowania koncentruje na problematyce praktycznego wykorzystania teorii ochrony i konserwacji zabytków. Autorka i współautorka opracowań studialnych i dokumentacji, m.in. programów opieki nad zabytkami, planów zarządzania pomników historii i dóbr UNESCO oraz kilkudziesięciu publikacji. Zaangażowana w działania na rzecz wpisu karpaccich cerkwi na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Uczestnik kilku międzynarodowych projektów dotyczących ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym, członek Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS.

Andrzej Siwek, absolwent UJ, mgr historii i historii sztuki, doktorat z dziedziny architektura i urbanistyka. W latach 1997-2006 pełnił obowiązki zastępcy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie. Od 2006 r. kieruje krakowskim Oddziałem Terenowym Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Wykłada problematykę ochrony dóbr kultury w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autor publikacji o teorii ochrony zabytków, uczestnik projektów dotyczących wpisów na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Członek Prezydium Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS.

Bogusław Szmygin, prof. dr hab. inż., kierownik Katedry Konserwacji Zabytków Politechniki Lubelskiej (2004+); dziekan Wydziału Budownictwa i Architektury (2005-2012; 2016+); prorektor Politechniki Lubelskiej (2012-2016). Specjalizuje się w zagadnieniach ochrony i konserwacji zabytków architektury (m.in. teoria konserwatorska, Światowe Dziedzictwo UNESCO, rewitalizacja miast historycznych, ochrona ruin). Prezes (2008-2017) i członek Prezydium Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS, prezes Międzynarodowego Komitetu Teorii Konserwatorskiej (2018+), członek Polskiego Komitetu ds. Światowego Dziedzictwa Kulturowego w Polsce (przewodniczący 2011-2014). Autor opracowań dotyczących teorii, metodologii i praktyki światowego dziedzictwa.

Anna Fortuna-Marek, art historian, since 2002 director of the Regional Office of the National Institute of Cultural Heritage in Rzeszów. Her interests are concentrated on the issues of practical utilisation of the theory concerning protection and conservation of historical monuments. Author and co-author of studies and documentation, for example programmes comprising preservation of monuments, management plans of historic monuments and UNESCO sites as well as several dozen publications. Committed to activities for the entry of Carpathian Orthodox churches on the UNESCO World Heritage List. Participant of several international projects concerning protection and management of cultural heritage, member of the Polish National Committee ICOMOS.

Andrzej Siwek, graduate of Jagiellonian University, MA of history and art history, PhD in architecture and urban planning. In the years 1997-2006, deputy of the Voivodeship Heritage Protection Officer in Krakow. Since 2006, director of the Regional Office of National Institute of Cultural Heritage in Krakow. Lecturer of issues concerning protection of cultural sites in the Institute of Art History of Jagiellonian University. Author of publications about the theory of protection of historical monuments. Participant of projects concerning entries on the UNESCO World Heritage List. Member of the Presidium of the Polish National Committee ICOMOS.

Bogusław Szmygin, Prof. PhD (post-doctoral) Eng., director of the Department of Conservation of Historical Monuments, Lublin University of Technology (since 2004); dean of the Faculty of Construction and Architecture (2005-2012; since 2016); prorektor of the Lublin University of Technology (2012-2016). Specialist in issues of protection and conservation of architectural monuments (conservation theory, UNESCO World Heritage, revitalisation of historical towns, protection of ruins, etc.). Chairman (2008-2017) and member of the Presidium of the Polish National Committee ICOMOS, chairman of the International Committee of Conservation Theory (since 2018), member of the Polish Committee for World Cultural Heritage in Poland (chairman 2011-2014). Author of elaborations concerning the theory, methodology and practice of the world heritage.